

Sesja naukowa „Historia wychowania—badanie i nauczanie“

(Kraków 23 i 24 września 1987 r.)

W dniach 23 i 24 września 1987 r. odbyła się w Krakowie Ogólnopolska Sesja Naukowa poświęcona węzłowym problemom badawczym i dydaktycznym historii wychowania i myśli pedagogicznej. Sesja zorganizowana została przez Zakład Historii Oświaty i Kultury Uniwersytetu Jagiellońskiego i Katedrę Historii Oświaty i Wychowania Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

W pierwszym dniu obrady toczyły się w auli Collegium Novum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Uroczystego otwarcia sesji dokonał prorektor UJ prof. dr hab. Jerzy Wyrozumski, który powitał uczestników oraz zwrócił uwagę na poziom badań historyczno-oświatowych i ich pozycję w systemie nauk humanistycznych i pedagogicznych.

Pierwszej części obrad przewodniczył prof. dr hab. Stanisław Mauersberg. Na jego wniosek zebrani chwilą ciszy uczcili pamięć zmarłych w ostatnim czasie zasłużonych historyków wychowania, m. in. profesorów Ryszarda Wroczyńskiego i Bolesława Pleśniarskiego oraz docenta Feliksa Araszkiewicza. Właściwe obrady rozpoczęł referat prof. dr Kamilli Mrozowskiej pt. Twórcy historii wychowania jako dyscypliny naukowej. W swojej wypowiedzi prof. K. Mrozowska wiele miejsca poświęciła działalności naukowej i nauczycielskiej Stanisława Kota, Stanisława Lempickiego i Heleny Radlińskiej, których zasługą jest nie tylko wprowadzenie systema-

tycznych wykładów historii wychowania do polskich uniwersytetów, ale stworzenie swego rodzaju szkół w tej dyscyplinie naukowej. Duże zainteresowanie wzbudził referat prof. dr hab. Czesława Majorka i doc. dr hab. Juliana Dybca: Współczesna koncepcja historii wychowania jako nauki. Oba autorzy aktywnie uczestniczą w międzynarodowej wymianie doświadczeń badawczych w dziedzinie historyczno-oświatowej i dlatego tak kompetentnie dokonali prezentacji najnowszych postaw badawczych i koncepcji historii wychowania, lansowanych w zachodniej Europie i Stanach Zjednoczonych. Prof. dr hab. Stanisław Litak przedstawił referat Warsztat naukowy historyka wychowania, skupiając się głównie na znaczeniu archiwaliów kościelnych w badaniach nad dziejami szkolnictwa polskiego w epoce przedrozbiorowej.

Po przerwie obradom przewodniczył doc. dr hab. Adam Masalski. W tej części sesji przewidziano trzy komunikaty, jednakże ze względu na nieobecność prof. dr Tadeusza Bieńkowskiego, spowodowaną wyjazdem naukowym, komunikat Od historii wychowania do historii edukacji nie został wygłoszony. Lukę tę wypełnił zaplanowany na dzień następny referat prof. dr hab. Eugenii Podgórskiej pt. Problemy metodologiczne prac biograficznych w zakresie historii wychowania. Rozważając znaczenie badań biograficznych autorka podkreśliła, że prace biograficzne z historii wychowania "spełniają wartości społeczne, kształtujące, naukowe". Doc. dr hab. Andrzej Meissner w komunikacie Polskie podręczniki do historii wychowania dokonał ciekawej charakterystyki metodologicznej i merytorycznej polskich podręczników do historii wychowania zarówno w okresie rozbiorów, w Polsce międzywojennej, jak i w Polsce Ludowej. Problematyka badań regionalnych z historii wychowania, prowadzonych w Uniwersytecie Gdańskim, została przedstawiona w komunikacie prof. dr hab. Lecha Mokrzeckiego i dr Józefa Żerko.

W dyskusji nad referatami i komunikatami jako pierwsza zabrzała głos doc. dr hab. Renata Dutkova, która ustosunkowała się do poziomu niektórych prac regionalnych w zakresie szkolnictwa. W zakończeniu swojego wystąpienia prosiła prof. Cz. Majorka o wyjaśnienie pojęcia "historia wychowania jako dyscyplina nauk huma-

nistycznych i społecznych". Zagadnienia związane z badaniami regionalnymi poruszył także doc. dr hab. A. Massalski, który zaznaczył, iż wiele opracowań z tego zakresu reprezentuje niski poziom naukowy, co należy wiązać z brakiem kompetencji ich autorów. Wykorzystanie archiwaliów kościelnych było przedmiotem wystąpienia doc. dr hab. Ireny Szyblak, która podkreśliła ich uzupełniającą rolę w badaniach historycznooświatowych. Prof. Cz. Majorek odpowiadając na postawione mu pytanie, przypomniał, że w terminologii angielskiej i amerykańskiej humanistyka nie jest traktowana jako dyscyplina naukowa. "Społeczna historia wychowania" opiera się tam na badaniach opartych na metodach socjologii, psychologii, antropologii i geografii. Jako ciekawostkę podał przykład Uniwersytetu w Rotterdamie, gdzie na jednym z wydziałów podjęto badania dotyczące wpływu cukru na przemiany życia ludzkiego - łącznie z wychowaniem - jakie nastąpiły pod wpływem jego używania. W naszym kraju zbliżone do tej metody badania prowadził prof. W. Kula. Z kolei historia wychowania jako gałąź humanistyki wynika raczej z wyobraźni badaczy. Ponadto według badaczy zachodnich ma charakter wizjonerski i trzyma się ściśle wyników badań źródłowych.

Niezwykle miłym akcentem sesji historyków wychowania była uroczystość z okazji jubileuszu pracy pedagogicznej i naukowej profesor Kamilli Mrozowskiej. Osiągnięcia prof. K. Mrozowskiej w różnych dziedzinach jej naukowej, dydaktycznej i społecznej działalności przedstawił doc. A. Meissner. Następnie w imieniu władz rektorskich prof. J. Wyrozumski złożył Jubilatce serdeczne gratulacje i życzenia oraz podziękował za wkład w rozwój uczelni, a prof. dr hab. Antoni Podraza, dyrektor Instytutu Historii i doc. dr hab. Stanisław Palka, dyrektor Instytutu Pedagogiki podkreślił duże osiągnięcia prof. K. Mrozowskiej w dziedzinie organizacyjnej tak dla kraju, jak i dla obu instytutów. Do serdecznych gratulacji i najlepszych życzeń dołączyli się także przedstawiciele Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, Katedry Historii Oświaty i Wychowania WSP w Krakowie oraz współpracownicy i uczniowie. W imieniu współpracowników doc. J. Dybiec wręczył prof. K. Mrozowskiej specjalny tom "Prac Historycznych", będący wyrazem

"uznania i głębokiego szacunku dla Jej twórczości naukowej i działalności pedagogicznej".

W drugim dniu obrady toczyły się w auli Wyższej Szkoły Pedagogicznej. W pierwszej części przewodniczył im prof. dr hab. Zygmunt Ruta. Posiedzenie otwarto referatem prof. dr hab. Stanisława Michalskiego pt. Rola historii wychowania w systemie nauk pedagogicznych. Wystąpienie zawierało krytyczne uwagi dotyczące modelu edukacji w naszym kraju oraz stanu nauk pedagogicznych. W dalszym toku obrad doc. dr hab. Irena Szybiak zaprezentowała aktualny stan nauczania historii wychowania w uniwersytetach i zakładach kształcenia nauczycieli. Przedstawiła też wyniki badań opierając się na opracowanym przez siebie kwestionariuszu wypełnionym przez różne ośrodki naukowe i pedagogiczne w kraju. Autorka wskazała na znaczne zróżnicowanie miejsca historii oświaty i wychowania w kształceniu pedagogicznym nauczycieli.

Po przerwie obradom przewodniczył prof. dr hab. Stanisław Michalski. W tej części sesji ogłoszono dwa komunikaty związane z pracami magisterskimi. I tak doc. dr hab. Tadeusz Jakmużna, dr Wiesława Leżańska, dr Ewa Witkowska przedstawili komunikat pt. Rola i znaczenie prac magisterskich z historii wychowania, a dr Jan Krukowski "Problematyka historii wychowania w pracach magisterskich w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w latach 1966-1986. Natomiast gość sesji prof. dr Klaus Dieter Mende z Berlina Zachodniego omówił współczesne tendencje badawcze w zachodniemieckiej historiografii szkolno-oświatowej.

Dyskusję rozpoczął doc. dr hab. Franciszek Bereźnicki, który podzielił się refleksjami na temat aktualnej sytuacji w polskiej pedagogice. Prof. S. Litak i prof. S. Michalski poruszyli kwestię poziomu seminariów magisterskich oraz tematyki podejmowanej w tego rodzaju pracach. Opowiedzieli się oni zdecydowanie przeciw badaniom monograficznym poszczególnych placówek szkolno-oświatowych. Pogląd ten wywołał żywą polemikę, którą podjęła prof. dr Mirosława Chamcówna, zwracając uwagę na masowy charakter naszych studiów i przypadkowy dobór uczestników seminariów. Rzecz jasna - w takich warunkach tworzenie "szkoły badawczej", czego do-

magali się obaj dyskutanci, jest po prostu nierealne. Z kolei prof. Z. Ruta wystąpił przeciw stwierdzeniu, że prace monograficzne szkół prezentują niski poziom i wykonywane są według określonego schematu. Wiele szkół średnich, bo te winny być objęte badaniami, posiada bogate tradycje i własny koloryt, a znajomość ich dziejów pozwala na syntezy i uogólnienia w skali makro- czy mikroregionalnej. O ostatecznym kształcie pracy magisterskiej decyduje nie tylko jej autor, ale w znacznym stopniu kompetencje opiekuna naukowego. Doc. A. Massalski niskiego poziomu prac magisterskich upatrywał w słabym przygotowaniu kandydatów na studia przez szkoły średnie. W końcowej części dyskusji dr Danuta Koźmian przedstawiła ocenę podręczników, programów i kadry nauczającej historii wychowania w świetle opinii studentów. Prof. Mende odpowiedział na pytanie doc. J. Dybca dotyczące wpływu uniwersytetów niemieckich na narody Europy środkowej w XIX w. i poinformował o istnieniu zespołów badających tę tematykę.

Na zakończenie dyskusji prof. Z. Ruta sformułował wniosek o powołanie komisji w składzie: prof. Cz. Majorek, prof. J. Miąso i doc. dr A. Meissner, która oficjalnie wystąpiłaby z postulatem do władz polskich o przeprowadzenie rozmów z kompetentnymi czynnikami radzieckimi o udostępnienie polskim badaczom archiwaliów radzieckich, zwłaszcza bogatej spuścizny materiałowej po Radzie Szkolnej Krajowej. Wniosek został przyjęty jednogłośnie.

Podsumowania sesji dokonała prof. dr K. Mrozowska dziękując serdecznie za liczne i reprezentatywne uczestnictwo w obradach. O dużym zainteresowaniu podjętą w czasie sesji problematyką świadczy fakt, że wzięli w niej udział przedstawiciele wszystkich ośrodków akademickich w Polsce. Wskazując na obszerną tematykę sesji zaakcentowała niektóre wybrane problemy takie, jak: niezbędność badań porównawczych dla rozwoju historii wychowania, konieczność stosowania nowoczesnych badań w nauce, stałe poszerzanie podstawy źródłowej i poszukiwanie metod badawczych, znaczenie badań biograficznych, potrzeba zajęcia się działalnością S. Lempickiego i S. Kota, poziom prac magisterskich i ich przydatność w dydaktyce i badaniach, potrzeba częstszych spotkań his-

toryków wychowania w celu pogłębienia współpracy i wymiany doświadczeń. W nawiązaniu do ostatniego z postulatów prof. S. Michalski i doc. J. Krasuski zaproponowali zorganizowanie następnej sesji poświęconej zagadnieniom nauczania historii wychowania w szkołach wyższych.

Na zakończenie trzeba dodać, że materiały z krakowskiej sesji historyków wychowania zostaną opublikowane w jednym z najbliższych tomów "Rozpraw z Dziejów Oświaty".

ZYGMUNT RUTA